

Szívközelben

A múltkoriban vendége voltam a vasútnak. Rég utaztam már vonaton, gondoltam, ideje visszaszoknom rá. Ha másért nem, hát a riporter Móricz Zsigmond tanácsát követve. Ám másért is. Gépkocsival már alig-alig lehet ebben az országban közlekedni. A Dunántúl és az Alföld között a főváros legyűrhetetlen akadály – és még csak most tervezik a dugódíj kivetését. Az autópályákat, az országutakat ellepték az örültek, a szembe-száguldozók, az ökölrázó árokba-szorítók, no és a bokrokban bujkáló rendőrök. Akik az Audikat, a Mercedeseket ugyan nem érik utol, de nem is rájuk vadásznak. Hanem azokra, akik öt-hat kilométerrel túllépi a sebességhatárt. Vagy elfelejtettek új egészségügyi dobozt venni.

Valamikor, ötvenegynehány esztendeje, amikor vidéki kisfiúként a fővárosban vakációztam egy-egy hetet, apai nagyapám minden nap kísért velem a Déli pályaudvarra. Nyugdíjas vasutas volt: élém tárta a birodalmát. A birodalmának egy részét. Senki nem állt az utunkba. Nagyapám még a nagyszerű vasút- és ország-építő, Baross Gábor elvein nőtt fel.

– Idehallgass, fiacskám! – mondogatta. – Amilyen a vasút, olyan az ország!

Bámultam a mozdonyokat, a fenséges vastesteket, amint a pályaudvar külső karéjában megfordították őket. A kormos arcú mozdonyvezetők, fűtők lehajoltak a fűtőállásból, ráköszöntek a nagyapámra.

– Fölengeditek az unokámat? – kérdezte a nagyapám.

– Hát persze! Gyere föl, öcskös!

A vasutasok megmutatták a titokzatos tüzes gépet, még a gózsíp fogantyúját is meghúzhattam. Körülnéztünk a postakocsikban is, amelyekben a csomagokat, a leveleket szállították, bekukkantottunk a még üres utasfülkékbe. Kalauzokkal beszélgettünk, hordárokkal, vasúti tisztekkel. Nem vizsgálták a jegyeket a biztonsági őrök, nem ütöttek rá pecsétet, mint manapság, megvette mégis mindenki a jegyét.

Talán azért, mert az emberek szégyennek tartották a bliccelést. Meg talán azért is, mert akkoriban még meg lehetett fizetni a vonatjegy árát.

Vonatra ültem, és utaztam tehát egy vidéki dunántúli városba. Utaztam, ahogy Jókai Mór mondaná: „More patrio”. Vagyis hazai szokás szerint.

A gyorsvonat egyterű utasterében ültem, egy összekaristol, foltos ülésen. Kétfelől lecsavározott karfák, bizonyára azért, hogy el ne emeljék őket.

Két diákforma utas – egy fiú meg egy lány – mobiltelefonozott. Hadarva, sipogva, gurgulázva, mosdatlan szavakat harsogva. Ez a babaarcú lány, ez a baseball sapkás fiú mintha már csak a trágárságokat őrizné a magyar nyelvből.

Az idősebbek, az öregek hallgattak. Megszeppenve gömbölyödtek össze a zsírpecsétes, olaj- és sörfoltos, bicskával, zsilettpengével felhasogatott ülésen, imádkozva, hogy túléljék ezt a huszonegyedik századi kalandot.

Az egyik sarokban ultiztak. Négyen voltak, négy borostás, kialvatlan férfi. Csapkodták a térdükre helyezett utazótáskára a lapokat, káromkodnak veszettül.

Az első állomás után egy kopaszodó, erőszakos arcélű férfi cigarettára gyújtott. Mintegy jeladásra, a szomszédja is füstölni kezdett. Egy fiatalasszony – áldott állapotban lévő –, a tiltó táblácskára mutatva csöndesen megszólalt:

– Itt tilos a dohányzás...

– Elmész te a... – dobta át a vállá fölé az obszcén szavakat a kopaszodó. Az asszonyka elhallgatott, összehúzta magát. Hallgatott mindenki.

Később elakadt a vonat. Várakoztunk a nyílt pályán. Az utizók lehúzták az ablakot: hátha megtudnak valamit. Ömlött be a hideg.

– Felhúznák az ablakot? – kérte őket egy idősebb utas.

– Húzd fel te! – förmedtek rá. – Húzd fel, ha tudod! Nézz ide! Fel lehet húzni?

Feltolták az üveget, esett vissza magától. Megint föl, megint vissza. Az utizók röhögtek.

Végre zötyögve elindultunk. Indult a kártyaparti is, újra, indult a káromkodás.

Illyés Gyula *Szívközelben* című, vonatos versének sorai jártak a fejemben:

*Bölcs, henye, szomorú és vidám szó
kavarul balkan s barsogón,
Valami szép kaláka rendjén
nő a kedv és a bizalom...*

Igen, valamikor, Móricz Zsigmond és még Illyés Gyula korában is meséltek az emberek a vonaton. De még az én gyermekkoromban is.

*Adja köz-szóra a magáét
Kiki boldogan, attól: ad!
Varázslatosan emelődik
Kézen-közön a hangulat.*

Maga a gőzös is mintha a mesékből pöfögött volna elő. A kupékban az utasok a hosszú utakon elővették a butykost, a demizsont. A térdükre terített kocás vászonszalvétákra kirakták a házi kenyeret, a kolbászt, a töpörtyűt. Kínálgatták egymást jó szívvel, falatoztak, körbeadták, meghúzták a demizsont.

Így illett. Így volt jó. Így folyt a szó.

A döcögő vonatokon életek, sorsok tárultak fel, meghívások, barátságok, házasságig jutó ismeretségek köttettek.

Soha nem felejttem a vicinálist, amellyel diákkoromban Szombathelyről hazautaztam a Vasi Hegyhátra. Motorvonat volt, három kocsi, egyterű kupékkal. Téli napokon az utastérben duruzsolt a vaskályha, akkor így fűtöttek a vicinálisokon. A vörös hasú kályha megvilágította az utasok arcát. Otthonos, szinte családi hangulat uralkodott közöttünk. Az emberek mondták egymásnak a vidám és a szomorú történeteket, bölcsen, megértéssel – bizalommal – meséltek egymásnak az életükről.

De ez a mostani vasút egy másik vasút. A kupéban tömör cigarettafüst, káromkodás, orrfacsaró testszag, gyanakvó, ellenséges pillantások. Elmerengtem: hová lett az az illyési *szívközel*i hangulat? Mikor iramlott el végleg?

Vasutas nagyapám arca úszott elém. Az ő szavait halottam hat évtized távolából:

– Olyan a vasút, amilyen az ország.

Éppen olyan.